

A Történelemtanárok Egylete válasza az oktatási jogok biztosának kérdéseire

A Történelemtanárok Egylete különösen fontosnak tartja, hogy az oktatási jogok biztosa vizsgálatot indított a kérdésben. Az alábbiakban nem az egész tankönyvet elemezzük, hanem a kimondottan a feltett kérdésekre válaszolunk.

1. Álláspontja szerint a kérdéses tankönyv jelzett tartalmaiban mentes-e a politikai állásfoglalástól?

Válaszunk: nem mentes. A tankönyv helyenként közvetlenül, máshol közvetve, de minden inkriminált helyen egyértelműen az olvasó értésére adja politikai álláspontját.

Ugyanakkor a történelem tantárgy tanítása során számtalan esetben kerül elő olyan téma, olyan kérdés (például a magyar őstörténettől Trianonon át a mai társadalmi problémákig), amelyek taglalása ma politikai kérdésnek számít. A történelemtanárnak és a tankönyvnek is az a dolga és felelőssége, hogy szakmailag megalapozott, tényeken alapuló álláspontot közvetítsen, nem zárva ki egy-egy politikainak számító probléma árnyalt, több szempontú bemutatását s annak lehetőségét sem, hogy a diák és a tanár egyaránt szabadon megfogalmazhassa, ütköztethesse véleményét. Azonban az adott tankönyv jelölt helyein olvasható részek épp erre nem adnak lehetőséget.

1.1. 155. oldal

Ez a feladat két politikainak is tekinthető állásfoglalást tartalmaz. Az egyik **(a)**, hogy a bevándorlók és a menekültek ugyanaz a csoport, a két fogalom azonos. A másik pedig **(b)**, hogy ehhez a homogénnek feltüntetett csoporthoz másképpen kell/lehet viszonyulnia a volt gyarmattartóknak, mint a nem gyarmattartóknak: utóbbiak azt teszik helyesen, ha nem fogadják be ezeket az embereket.

Hangsúlyoznunk kell, hogy ezek az állítások szakmailag is vitathatók.

- a)** Az idézett beszéd elhangzásának évében, 2015-ben, továbbá a tankönyv megjelenésekor és minden bizonnyal a tankönyv használatának időszakában még jó ideig Európának nemcsak bevándorlással, hanem ezen belül egy humanitárius menekültproblémával is szembe kellett/kell néznie. A feladat állást foglal azon politikai erők mellett, amelyek a kettő között egyenlőséget tesznek, a menekültkérdést a problémán belül elhanyagolhatónak tartják.

Egy szakmailag korrekt kérdés arra irányulna, hogy *a migráción belül el kell-e különíteni a menekülteket a gazdasági bevándorlóktól. Kell-e, érdemes-e, veszélyes-e stb. befogadni az egyik, illetve a másik csoportot.* Így kérdezve a tankönyv nem foglalna állást egyik álláspont mellett sem, és nem is sugalmazná azt.

- b)** A tankönyv kérdése nem úgy szól, hogy *„Mi a véleményed arról az állításról, hogy a gyarmattartó országoknak másképp kell viszonyulniuk a bevándorláshoz, menekültkérdéshez”,* vagy *„Másképp kell-e a gyarmattartó országoknak viszonyulniuk a bevándorláshoz, menekültkérdéshez”* hanem így: *„Mi a véleményed, miért kell másképp viszonyulniuk”* – vagyis a feladat a miniszterelnök politikai állásfoglalása melletti érvelést vár el. Ezzel a tankönyv az aktuális magyar kormány – vitatott – politikai álláspontjára helyezkedik, mintha a menekültügyben más erkölcsi, humanitárius kötelezettsége lenne a volt gyarmattartóknak, mint a nem gyarmattartóknak.

Fontos megjegyezni, hogy a feladat védelmére felhozott érvek – vagyis, hogy vannak más nézőpontot képviselő források is e mellett – hibásak. A másik két forrás sem érinti a menekültek humanitárius problémáját, illetve mindkettő az eltérő kultúrák együttélésének problémájáról szól, annyi különbséggel, hogy az egyik szerint a bevándorlókra praktikusán a befogadó államnak gazdasági *szüksége* lehet (ha alkalmazkodnak a többséghez), a másik szerint pedig „nincs *szükség* bevándorlókra”. Vagyis mindhárom forrás a befogadók érdekét nézi, kerüli az aktuálisan égető humanitárius-erkölcsi problematikát, és mindhárom kiemeli az eltérő kultúrák együttélését mint problémát.

1.2. 166. oldal

Itt a tankönyv egyértelmű politikai álláspontot közöl. A baloldalt radikálisnak, a múlt értékeit lebecsülőnek, a jobboldalt a múltban elért eredmények, felhalmozott értékek figyelembevételével, szociális érzékenységgel jellemzi, vagyis a baloldalt csak negatív vagy semleges, a jobboldalt csak pozitív vagy semleges jellemzőkkel írja le. A tankönyv ezen állításai történelmileg is tévesek.

1.3. 170. és 171. oldal, képaláírások

A politikai állásfoglalás itt burkoltabb, de összefüggéseiben nyilvánvaló.

A jelenlegi miniszterelnökről első kormánya idejéből a 170. oldalon két, nagyobb méretű kép látható, míg Gyurcsány Ferencről, aki a jelenlegi kormányfő elődje volt, a 171. oldalon egy kisebb. Orbán Viktort kizárólag pozitív kontextusban, a pápa társaságában, illetve a Mária Valéria-híd avatásakor, tekintélyes, cselekvő személyiségként mutatja be a tankönyv. Gyurcsány Ferenc egy pártlogó előtt látható, s a képaláírás azt a negatív tartalmú tényt emeli ki, hogy a privatizáció nyertese. Orbán Viktorral vagy közvetlen környezetével kapcsolatban hasonló állítás nem szerepel. Az adott képválogatás és a képaláírás együttesen egymást erősítve egyértelmű politikai értékítéletet sugall.

2. Szakmai álláspontja alapján alkalmasak-e ezek a feladatsorok arra, hogy a gyermekek, tanulók a feladatban érintett társadalmi problémával több oldalról, tárgyilagos megközelítéssel foglalkozzanak?

Az adott szövegrészek (csak egyik esetben lehet feladatról vagy feladatsorról beszélni) nem alkalmasak erre. A tanár feladata adott esetben, hogy a tankönyvi sugalmazások ellen fellépjen, ez azonban felveti a 4. és 5. pontban érintett problémát. (Lásd ott.)

A tankönyv csupán utalást tesz a menekülthullám okaira, de érdemben nem ismert meg azokkal. A 155. oldalon található források nem vagy csak részben ellentétesek, ütköztethetők, így azok elemzése sem segíthet hozzá sem a valós helyzet megismeréséhez, sem az elfogulatlan vélemény kialakításához.

3. Szakmai álláspontja alapján az említett tankönyvi részek a tanítási-tanulási folyamatban a szaktudományok eredményeit az adott évfolyamon vagy évfolyamokon a tanulók tipikus fejlettségi szintjéhez igazodóan, a kognitív fejlődés törvényszerűségeinek figyelembevételével a Nemzeti alaptanterv összefüggésrendszerében jelenítik-e meg, és az ismeretek elsajátítását az életkornak megfelelően differenciált didaktikai eszköztárral segítik-e?

Nem. A tankönyv a feladatok megoldásához (155. oldal) nem mellékel az életkornak megfelelő elegendő információt, és a másik két esetben is olyan fogalmakat használ (radikális, privatizáció nyertese, liberális), amelyeket nem magyaráz meg, nem értelmez. A közölt, szelektált részinformációk félrevezető, illetve hibásak.

A 155. oldalon olvasható, korábban idézett kérdés a diákok vélemény szabadságát is korlátozza azzal, hogy csak egy adott területen belül gondolkozhatnak, egy álláspont mellett érvelhetnek. Ez egyszerre mind a kerettantervben megfogalmazott fejlesztési célrendszerrel is ellentétes.

4. Megítélése szerint jelen formájában az adott tankönyvi feladatok alkalmasak-e arra, hogy a tanárnak meg kelljen vallania vagy el kelljen titkolnia politikai meggyőződését, vagy valótlanul kelljen állítania arról?

Igen. Véleményünk szerint a tanár joga, hogy amennyiben a különböző lehetséges álláspontokat megismertette diákjaival, elfogadva a diákok véleményeit is – különösen diákjai kérésére –, kifejthesse saját álláspontját. Ezáltal azonban arra *kényszerül*, hogy állást foglaljon, illetve kendőzze el a meggyőződését. Ezt a problémát növeli, hogy az iskolákat államosították, így jelenleg – az egyházi és alapítványi intézmények kivételével – a tanároknak az állam a munkaadója, egyszerre mind annak a tankönyvnek a kiadója is, melynek erőteljesen „helyesnek” beállított hivatalos álláspontját az órán igazolni kell. Vagyis jelenleg ez akár egzisztenciális kérdés is lehet vagy annak tűnhet, így ez fokozhatja a kényszerítő erőt.

5. Megítélése szerint jelen formájában az adott tankönyvi feladatok alkalmasak-e arra, hogy a tanulónak meg kelljen vallania vagy el kelljen titkolnia politikai meggyőződését, vagy valótlanul kelljen állítania arról?

Igen. A tankönyvi feladat a diákot szólítja meg, aki az adott helyeken arra kényszerülhet, hogy megvallja vagy palástolja politikai véleményét.

6. Van-e hasznosítható javaslata, tapasztalata az ügyel kapcsolatban?

Van. Egyrészt elengedhetetlen a sokszínű, valóban eltérő vélemények tankönyvi megjelenítése, másrészt a forrásokhoz kapcsolódó sugalmazó álkérdés helyett olyan feladat megfogalmazása szükséges, amely alapján a diák a különböző álláspontokról mondhat véleményt, eltérő álláspontok mellett vagy ellen szabadon érvelhet. Harmadrészt a tankönyv történelmileg hiteles definíciókat alkalmazzon és azokat értelmezve/értelmeztetve használja. Negyedrészt a mai politikai szereplőket (akiknek a tankönyvi szerepeltetése kerettantervi-tematikai elvárás) arányosan és árnyaltan mutassa be. Ötödészt: a helyzetet súlyosbítja, hogy a tankönyvpiac felszámolásával több, korábban jól használható tankönyv jelenleg nem alkalmazható már. Így az állami fejlesztésű tankönyvek használata (iskolatípusonként, évfolyamonként „legfeljebb kettő” tankönyv lehet a tankönyvlistán), mint amilyen ez a konkrét tankönyv is, adott esetben jóval több diákot és tanárt érinthet hátrányosan. Mindez nem csupán a jogszabályalkotó, -jóváhagyó, hanem az immár tulajdonos állam felelősségét is felveti.

2016. november 8.

A Történelemtanárok Egyletének Bizottmánya nevében:

Miklósi László elnök